

ARTES AD HVMANITATEM

I

Esperança Borrell Vidal
Pilar Gómez Cardó, edd.

SECCIÓ CATALANA

Barcelona
2010

ARTES AD HVMANITATEM

I

Esperança Borrell Vidal
Pilar Gómez Cardó, edd.

Barcelona
2010

Artes ad humanitatem

Esperança Borrell Vidal i Pilar Gómez Cardó, edd.

Mitologia, pensament, literatura, lingüística, filologia, tradició clàssica, filologia grega, món grec, Secció Catalana de la SEEC

© Secció Catalana de la SEEC

Aquest volum és una coedició de la Secció Catalana de la SEEC i de l'Excel·lentíssima Diputació Provincial de Tarragona

Primera edició, 2010

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec públic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, i estarà sotmesa a les sancions establertes a la Llei.

ISBN de l'obra completa: 978-84-614-5789-2

ISBN del primer volum: 978-84-614-5791-5

Dipòsit Legal: B-41360-2010

Comitè científic

Eulàlia VINTRÓ CASTELLS, Universitat de Barcelona

Jesús DE LA VILLA POLO, Universidad Autónoma de Madrid

Pilar GÓMEZ CARDÓ, Universitat de Barcelona

Els estudis clàssics a Catalunya i els simposis de la Secció Catalana de la SEEC

Antoni GONZÁLEZ SENMARTÍ

RESUM

Els diversos simposis celebrats per la Secció Catalana de la SEEC des de 1968 fins al 2009 han estat un escenari importantíssim no solament per als joves investigadors sinó també per potenciar la presència de la filologia grega i llatina a Catalunya, fomentar la transversalitat amb altres disciplines (l'arqueologia, principalment) i establir lligams estrets amb les universitats espanyoles i estrangeres, sense oblidar mai, però, la vessant didàctica.

PARAULES CLAU

Estudis clàssics, filologia grega, filologia llatina, Catalunya, SEEC

ABSTRACT

The different symposia held by the Catalan Section of SEEC from 1968 to 2009 have been an important display not only for young investigators but also to promote the presence of Greek and Latin philology in Catalonia, to encourage the transversality with other disciplines (mainly Archaeology), and establish strong relationships with Spanish and foreign universities, and never setting aside the educational aspect.

KEY WORDS

Classical studies, Greek philology, Latin philology, Catalonia, SEEC.

1. Era un jove estudiant de l'especialitat de Filologia Clàssica quan se celebrà, l'abril del 1968, a Ripoll, el primer Simposi de la Secció Catalana de la SEEC¹ i avui em trobo ja a les portes d'una jubilació

¹ La *Secció Catalana* s'anomenava aleshores *Secció de Barcelona*, tot i que incloïa tota Catalunya; no va ser fins a 1983 –amb motiu del *VI Simposi d'Estudis Clàssics*– que no va adoptar el seu nom actual.

que m'amença com una nova Escil·la. Durant aquests anys molts dels nostres mestres i també alguns dels nostres companys ens han anat deixant, entre ells qui en va ser promotor i *alma mater*, el Dr. Josep Alsina Clota, professor i mestre de tots els qui al llarg de més de trenta anys optàrem per estudiar Filologia Clàssica a la Universitat de Barcelona. Imbuït d'una profunda vocació docent "en tres direcciones se orientó mi labor a partir de mi toma de posesión de la cátedra universitaria: proseguir en mi formación personal y científica; iniciar una labor de renovación en la enseñanza de la filología griega en la Universidad, ocuparme también de problemas generales relativos a la enseñanza universitaria y, finalmente, ir a la creación de una escuela científica, a la formación de discípulos"², des del primer moment el Dr. Alsina maldà per fer realitat els seus plans: durant més de tres anys (1962-1966) dirigí una pàgina sobre "Ensenyament i Educació" a *La Vanguardia*; reuní inicialment a casa seva, els caps de setmana, estudiants i llicenciats per estrènyer els lligams personals entre mestre i deixeble i, posteriorment, organitzà, al seminari de Filologia Grega, els dijous a la tarda, sessions científiques amb l'objectiu d'aprofundir en el coneixement de la llengua i la literatura gregues, les quals donaren lloc a la creació de l'Institut d'Estudis Hel·lènics i a l'aparició, l'any 1967, del primer número del *Boletín del Instituto de Estudios Helénicos*, que pervisqué fins a l'any 1976, amb un total de deu números. Finalment, l'any 1968, quan el món estava immers en una creixent violència que s'estenia per tot arreu fins a culminar en la revolta del maig del 68, la qual no solament trasbalsà la capital francesa, sinó que marcà profundament tota una generació, en un poble del prepirineu català, a Ripoll, vila natal del Dr. Alsina:

Durante tres días consecutivos los miembros barceloneses de nuestra *Sociedad*³ tuvieron ocasión de verse, hablarse, iniciar contactos entre sí o profundizarlos, con lo que una de las primeras finalidades del *Simposio* se había conseguido plenamente. La vida en la gran ciudad, presa siempre del vértigo del tiempo, imposibilita un contacto, una relación humana siempre importante, pero que en el caso del intelectual es además insustituible, inevitable. Y así, al amparo de los vetustos y majestuosos muros del monasterio de Santa María de Ripoll, que nos acogió plácidamente entre sus piedras milenarias, pudimos todos gozar de la paz y la calma necesarias para dedicarnos

² ALSINA CLOTA (1968) 17.

³ És a dir, la *Secció Catalana de la SEEC*.

durante unos días a una intensa labor de discusión científica y a una honda meditación sobre el sentido de nuestro quehacer profesional.

Si importante fue, empero, este aspecto humano de nuestro primer Simposio, no lo fue menos el número y la calidad de las ponencias y comunicaciones que en él se leyeron y discutieron. La presencia del mundo clásico en las letras catalanas de la "Reinaxença", magistralmente estudiada por el profesor Valentí, fue acogida con honda satisfacción y rubricada con la lectura de interesantes comunicaciones. La visión panorámica que del estado actual de los estudios sobre la tragedia clásica nos dio el profesor Carlos Miralles fue seguida de la lectura y discusión de un gran número de comunicaciones, lo que demuestra hasta qué punto se sigue en Barcelona el interés por el problema de la tragedia, uno de los más apasionantes que hoy por hoy tiene planteada la Filología Clásica. El profesor Lledó, en fin, ofreció a los asistentes un estudio profundo y completo de la problemática en torno al lenguaje filosófico. También un nutrido cortejo de comunicaciones acompañó esta ponencia del docto profesor de la Universidad de Barcelona.

Se dedicó, asimismo, una tarde entera a un Coloquio sobre algunas cuestiones relativas a la enseñanza de las lenguas clásicas, coloquio vivo y animadísimo que dio como fruto una serie de conclusiones que en su momento serán presentadas a la Superioridad. Se demostró, en suma, que la Sección de Barcelona de la S.E.E.C. vive los problemas científicos y pedagógicos del mundo antiguo.

Cerró el Simposio el profesor Díaz y Díaz, presidente de la Sociedad, pronunciando un breve y enjundioso parlamento sobre el papel de Ripoll y su monasterio en la transmisión de la cultura"⁴.

Les paraules del Dr. Alsina palesen de forma clara i inequívoca els objectius del Simposi: el contacte tranquil i assossegat, *procul negotiis*, entre professors d'universitat, d'ensenyament secundari i estudiants; la comunicació i el debat dels resultats obtinguts en la recerca en l'àmbit de la filologia clàssica; la preocupació per la transmissió de la llengua i la literatura grega i llatina als estudiants d'aquestes disciplines, i el caràcter obert del Simposi a professors i estudiants d'arreu, com ho testimonia la presència en aquest primer simposi del professor Jean-Claude Carrière, de la Universitat de Tolosa de Llenguadoc.

Tots els presidents de la *Secció Catalana de la SEEC* —Josep Alsina Clota, Virgilio Bejarano Sánchez, Carles Miralles Solà, Eulàlia Vintó Castells, Josep-Ignasi Ciruelo Borge, Francesc J. Cuartero Iborra,

⁴ ALSINA CLOTA (1968) 3 i s.

Marc Mayer Olivé, José Martínez Gázquez, Antoni González Senmartí, Pere J. Quetglas Nicolau, Pau Gilabert Barberà i Esperança Borrell Vidal—, que han tingut com a tasca principal i ineluctable l'organització d'un o més simposis en algun indret dels països catalans, han romàs fidels a aquests principis. Un repàs succint i ràpid als setze simposis celebrats no en deixa el més mínim dubte.

2. Vilanova i la Geltrú fou l'escenari escollit per al segon simposi, dedicat a l'estudi del segle IV a Grècia i del segle II a Roma, durant els dies 14 a 17 d'abril de 1970. En aquesta ocasió l'ànima en fou l'autor de la *Iniciación a la fonética, fonología y morfología*, el professor José Molina Yébenes⁵, que havia traslladat la residència a aquella vila, el qual traspasaria de forma inesperada dos anys després, quan encara no havia complert els 50, deixant-nos gairebé enllestida la *Sintaxis de los casos: Retroversión y comentario de textos*, publicada amb caràcter pòstum per Matías López, Antoni Prim i Pere J. Quetglas. Les paraules inaugurals foren confiades al professor Emilio Lledó, que se centrà en el futur de la cultura grega i llatina i la importància del món clàssic, que “es uno de los modelos más perfectos, en el que contemplar muchos de los problemas de nuestro tiempo, y su estudio provoca una actitud crítica y creadora, irreconciliable ya con cualquier dogmatismo, con cualquier alienación. El saber que brota de nuestro contacto con el mundo clásico es un saber que nos libera. Tal vez por eso se pretenda convertir hoy el saber en una lista de informaciones prácticas que nos esclavicen”⁶. Els invitats foren els professors Miquel Dolç i Dolç i Manuel Fernández Galiano, catedràtics ambdós de la Universitat Autònoma de Madrid. La cloenda, el 17 d'abril de 1970, es veié pertorbada per l'anunci del traspàs sobtat del Dr. Sebastián Cirac Estopañán, catedràtic de Filologia Grega de la UB. Les ponències i comunicacions de tema romà, a excepció de la conferència inaugural del professor Dolç i Dolç, serien publicades de forma resumida anys més tard en un opuscle titulat *Roma en el siglo II*, presentat pel professor Virgilio Bejarano Sánchez i dedicat a la memòria de José Molina Yébenes⁷.

⁵ D'aquesta obra hi ha quatre edicions, les tres primeres van sortir a la llum als tallers gràfics Romargraf entre 1966 i 1969; les tres reproduïen l'original mecanografiat del professor Molina amb el títol *Estudios Latinos I: Iniciación a la fonética, fonología y morfología*; el 1993 el Servei de Publicacions de la UB encarregà l'edició a E. Borrell Vidal.

⁶ LLEDÓ (1971) 9.

⁷ *Roma en el siglo II*. Barcelona, Ediciones de la Universidad de Barcelona, 1975.

3. Els dies 12 a 14 d'abril de l'any 1973, es desenvolupà el tercer Simposi, per primera vegada a Tarragona, a l'anomenat Pretori. Era llavors president de la Secció Catalana de la SEEC el Dr. Bejarano, qui amb gran encert va encarregar la ponència de filologia llatina al seu col·lega a la UB, Joan Bastardas Parera, qui, poc donat a aquesta mena d'actes, va finalment acceptar parlar sobre *El latín de los cristianos: estado actual de su problemática*. La ponència de filologia grega va demanar-la a qui l'havia precedit al front de la *Sociedad*, el professor Josep Alsina Clota, qui va dissertar sobre *Las corrientes religiosas y filosóficas griegas en la época romana*. En aquest cas es comptà amb la presència del professor Francisco Rodríguez Adrados, de la Universitat Complutense, la intervenció del qual va versar sobre *El léxico griego tardío*. No hi faltà una visita comentada del patrimoni arqueològic romà, així com de la catedral de la mà del canonge Pere Batlle.

4. Girona acollí el març de l'any 1975 el quart simposi, que comptà amb una magnífica ponència del professor Pere de Palol sobre el tapís de la Creació de la catedral de Girona i la presència, com a invitats d'honor, dels professors Antonio Fontán Pérez i Martín Sánchez RUIPÉREZ, catedràtics de la Universitat Complutense. Una sessió científica en el museu d'Empúries, porta d'entrada de la civilització clàssica a Catalunya, seguida d'un passeig per les ruïnes gregues i romanes, i una visita oficiosa a Perpinyà, –per unes hores el simposi en el sentit etimològic de la paraula es desenvolupà a la Catalunya Nord– completaren aquesta edició que, per problemes de darrera hora, no veié publicades les actes, com havia estat costum fins aleshores, malgrat estiguessin ja preparades per a la impremta.

5. L'edifici de l'antiga Universitat de Cervera, capital de la Segarra, fou la seu escollida per celebrar el cinquè simposi, els dies 27 a 30 d'abril de l'any 1977, dedicat aquesta vegada als gèneres literaris en l'antiguitat clàssica. Les sessions s'iniciaren amb el discurs del Pare Miquel Batllori sobre *L'hel·lenisme a la Universitat de Cervera i la seva projecció a Itàlia* i es clogueren amb l'evocació d'Agustí Duran i Sanpere a càrrec del senyor Ramon Aramon i Serra, i la conferència del professor Miquel Tarradell sobre l'estat llavors de l'arqueologia romana a Catalunya. Hi féu també acte de presència el professor Agustín García Calvo, el qual, seguit dels seus deixebles a la manera del fill de la llevadora i del picapedrer, delectà els assistents amb el seu verb en-

cisador sobre *Género y lenguaje en la producción poética y en la literatura*. Les sessions de treball es completaren amb una visita a Vallbona de les Monges, Guimerà i Verdú; un concert a càrrec de l'Orfeó Lleidatà, i la projecció de la primera versió de *Ben-Hur*, amenitzada amb les notes del piano magistralment tocat pel nostre company Lluís Coromines, i els comentaris del professor Pere Lluís Cano. Malauradament tampoc aquesta vegada les actes veieren la llum.

6. La commemoració del bimil·lenari de la mort de Virgili, el febrer del 1981, fou el tema del sisè simposi que, per primera i única vegada fins ara, se celebrà a Barcelona, a l'Aula Magna de l'edifici d'Elies Rogent a la Plaça Universitat. Una efemèride com aquesta requeria uns conferencians d'excepció i l'aleshores president, Josep-Ignasi Ciruelo Borge, va convidar Michael von Albrecht, José Luis Moralejo, Alain Verjat, Luis Alberto Blecuá Perdices, Francesco della Corte i Miquel Dolç i Dolç, personalitats de primera fila que ens recrearen amb les seves ponències sobre el poeta de Màntua, les quals foren seguides de nombroses comunicacions. Novament es reprengué la publicació de les actes dels simposis la qual ja no es tornaria a interrompre.

7. "En una vila de la Mar Nostra, en un palau harmoniós, que tant de bo pugui ésser fortalesa bastida per la ciència dels savis i temple serè des d'on poder atalaiar"⁸, en el santuari de pelegrinatge dels artistes del modernisme, en el Cau Ferrat, el març del 1983 es desenvolupà el setè simposi, sobre els gèneres literaris, amb la participació del professor Pierre Grimal, el llegendari autor del *Diccionari de Mitologia Grega i Romana* per tots consultat, de nombrosos col·legues vinguts de fora –Manuel Fernández Galiano, Dulce Estefanía Álvarez, Carmen Codoñer Merino, María Concepción Giner Soria, Miquel Dolç i Dolç, Enrique Otón Sobrino, Gregorio Hinojo Andrés, Marcelo Martínez Pastor, José Antonio Enríquez i Vicente Cristóbal López– i de les nostres contrades.

8. Novament, l'abril del 1985, les comarques tarragonines acolliren el vuitè simposi dedicat al teatre grec i romà. La seu fou un altre santuari del modernisme, la capital del Baix Camp, Reus. No faltà a la cita el catedràtic de la Universitat Complutense, Sebastià Mariner Bigorra, fill de Vilaplana, ni altres insignes professors de diverses

⁸ CIRUELO (1985) ii.

universitats espanyoles com Miquel Dolç i Dolç, de la Universitat Autònoma de Madrid; Andrés Pociña Pérez i Aurora López López, de la Universitat de Granada; i el malaurat Antonio López Eire, de la Universitat de Salamanca.

9. El novè simposi tingué un caràcter molt especial, ja que estigué dedicat a un dels nostres més estimats mestres. Format a la Universitat de Salamanca amb Antonio Tovar, fou catedràtic de llatí a l'Institut d'ensenyament mitjà de Lorca i lector d'espanyol a les terres hiperbòries, primer a Upsala i després a Estocolm, abans d'arribar com a agregat de Literatura Llatina a la UB, on romangué fins que va ser jubilat per imperatiu legal quan encara estàvem necessitats del seu mestratge: "El professor Bejarano serví la seva Universitat amb un grau de dedicació i de responsabilitat que va de bon tros més enllà del que li ha estat reconegut oficialment"⁹. El marc fou la vila de Sant Feliu de Guíxols, a la Costa Brava, l'abril de 1988. Dos volums dedicats a ell, editats pel professor Lambert Ferreres, on es recullen les ponències i comunicacions que se succeïren durant els quatre dies de simposi, són la millor prova de l'afecte i l'estima que els seus col·legues —Benjamín García Hernández, Carmen Castillo Conde, Andrés Pociña Pérez, Carmen Codoñer, Aurora López López, Gregorio Hinojo Andrés, entre molts d'altres— i els seus deixebles, tant de grec com de llatí, li professàvem.

El professor Olegario García de la Fuente, de la Universitat de Màlaga, ostentà la representació de la SEEC estatal en aquest simposi en honor del mestre Bejarano.

10. Si el deu és una xifra de referència que invita a celebracions, el desè simposi no podia celebrar-se d'altra manera que homenatjant Josep Alsina, el veritable artífex dels simposis, ni en un altre lloc que no fos Tarragona, on ell es trobava com a casa, ja que hi sovintejava les visites per impartir el seu mestratge. Durant tres dies del mes de novembre del 1990 rebé constants mostres d'afecte de tots els qui participaren en aquest simposi i el reconeixement de la Diputació de Tarragona. Els dos volums d'actes editades per Joana Zaragoza Gras, Antoni Gonzàlez Senmartí i Esther Artigas Álvarez, presentades al Palau de la Generalitat el març del 1993, amb l'assistència del Conseller d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, el presi-

⁹ [FERRERES] (1991) 14.

dent de la Diputació de Tarragona i el president de la Secció Catalana de la SEEC, palesen l'estima dels amics, col·legues i companys vinguts d'arreu de l'Estat espanyol i de Catalunya: Antonio López Eire, Manuel García Teijeiro, Fernando Lillo Redonet, Inés Calero Secall, Juan Antonio López Férez, Mercedes López Salvà, Antonio Melero Bellido, Francisco Rodríguez Adrados, Carlos Schrader, Emilio Suárez de la Torre, Mercedes Vílchez Díaz, Aurora López López, Andrés Pociña Pérez, Manuel Colubi Falcó i Manuel Rodríguez-Pantoja, entre molts d'altres. Aquest testimoni d'estima i reconeixement anava precedit d'una dedicatòria del seu convilatà i deixeble, Alexis Eudald Solà, el qual, de forma prematura, l'any 2001, es retrobaria a les illes dels benaventurats amb el mestre traspassat feia vuit anys. Les paraules d'afecte d'Eudald Solà a l'home que caracteritzava per "la laboriositat, la sinceritat, la senzillesa, la fidelitat i la bondat", les ambicions del qual "no eren altres que el conreu de la intel·ligència i l'adquisició de la saviesa", es cloïen amb la invitació "a meditar, tot mussitant-los, que tantes vegades hem sentit dels seus llavis: Mir! Mir! / In eurem Schosse / Aufwärts! / Umfangend umfängen! / Aufwärts an deinen Busen, / Allliebender Vater!", els darrers versos del *Ganymedes* de Johann Wolfgang von Goethe¹⁰.

11. L'onzè simposi, l'octubre de 1993, s'obrí per primera vegada fora de Catalunya, al Principat d'Andorra –que acabava de constituir-se en el 184 estat de l'Organització de les Nacions Unides–, a la parròquia de Sant Julià de Lòria, i es clogué, descendent per la vall del Valira, a La Seu d'Urgell. Justament feia vint-i-cinc anys que s'havia celebrat el primer simposi a Ripoll, circumstància que recordà el president, José Martínez Gázquez, en el seu discurs inaugural, tot aprofitant per fer un repàs als deu simposis precedents. Dedicat a la tradició clàssica, comptà amb la participació dels catedràtics Antonio Fontán Pérez i Luis Gil Fernández, ambdós de la Universitat Complutense de Madrid, i del Dr. Peter Godman, de la Universitat de Tübingen, així com amb les ponències dels professors Virgilio Bejarano Sánchez, Pere Lluís Cano Alonso i Pau Gilabert Barberà.

12. Tingué també un caràcter especial el dotzè simposi, el febrer del 1996. Celebrat a l'illa de Mallorca, fou organitzat conjuntament per les Seccions Catalana i Balear de la SEEC i es reté homenatge a un

¹⁰ SOLÀ FARRÉS (1992) 14-17.

mallorquí que desenvolupà el seu magisteri a València i a Madrid, però que sempre se sentí lligat a Catalunya –no en va havia estudiat a la UB– com ho palesen l'assistència a nombrosos simposis de la Secció Catalana de la SEEC i la vinculació a la Fundació Bernat Metge, em refereixo al professor Miquel Dolç i Dolç. Aquesta darrera circumstància comportà que Sa Majestat la Reina Sofia n'acceptés la presidència d'Honor. Si les ponències de la professora Anna Marani, de la Universitat de Bolonya, i Paul M. Martin, de la Universitat Paul Valéry de Montpeller, així com les nombroses comunicacions foren de gran interès, en la memòria de tots els assistents roman l'emotiu acte en record del professor Miquel Dolç, traspassat –feia poc més d'un any– al seu poble natal de Santa Maria del Camí, en el qual el seu col·lega Antonio Fontán Pérez, de la Universitat Complutense, resumí en dues paraules el que havia estat Miquel Dolç: "humanista y filólogo"¹¹; encara gosaria jo afegir "i un veritable senyor". La *tabula gratulatoria* que acompanyà les actes són el millor testimoni de l'afecte que s'havia guanyat al llarg dels seus anys de magisteri.

13. L'abril del 1998, *anno tricesimo a conuiuis nostris institutis*, se celebrà el tretzè simposi a la Catalunya sud, a la capital de l'anomenada cinquena província, a Tortosa, la *Iulia Ilergavonia Dertosa* dels romans, gresol de les cultures àrab, jueva i cristiana. Per primera vegada els assistents disposaren a la bestreta dels resums de les comunicacions per tal d'incentivar-ne el debat. Les cinc ponències, centrades en la cultura i la tradició clàssiques, foren confiades als filòlegs Gregorio Hinojo Andrés i Antonio López Eire, a l'arqueòleg Ricardo Mar, a l'historiador i paleògraf Anscari Manuel Mundó i a l'escriptor Rodolf Sirera. La representació d'*Els cavallers* pel grup Thiasos, la projecció i debat de la pel·lícula *Centauros del desierto* i una visita al Delta de l'Ebre completaren els actes d'aquesta edició a terres ebrenques.

14. Vic, al cor del Principat, acollí el catorzè simposi, el setembre de 2002. Una vegada més es lliurà als participants el resum previ de les comunicacions. Sota el lema "Ciència, Didàctica i Funció social dels Estudis Clàssics" dissertaren els professors Antonio Alvar Ezquerro, de la Universitat d'Alcalá de Henares; Jesús de la Villa Polo i M. Esperanza Torrego, de la Universitat Autònoma de Madrid; Francesc J. Cuartero Iborra, de la UAB, i el director de l'Arxiu-Biblioteca

¹¹ FONTÁN PÉREZ (1997) 677-679.

Episcopal de Vic, el prevere Miquel S. Gros i Pujol. Hi hagué també un animat debat sobre l'ensenyament de les llengües clàssiques a l'ensenyament mitjà i la seva funció social. Els assistents gaudiren, en una freda nit osonenca, a les grades del temple romà, de la representació teatral de *l'Electra* de Sòfocles pel Grup de Teatre de l'IES Santa Eulàlia de l'Hospitalet del Llobregat, dirigit per la catedràtica de grec del centre, Carme Llitjós Pascual.

15. L'octubre de 2005, la ciutat de Lleida fou l'amfitriona del quinzè simposi convocat sota el suggerent títol de "Estudis Clàssics: imposició, apologia o seducció?" Les ponències giraren entorn a la tradició, l'arqueologia i la literatura clàssiques. La professora Lía Galán, de la Universitat de La Plata, ens delectà amb la seva intervenció sobre *El arte de amar: de Catulo a Ovidio*, i el professor Pere Lluís Cano, de la UAB, ens introduí en la nova visió de les epopeies clàssiques que ens proporciona l'era digital. Artur Pérez Almoguera i Xavier Payà Mercè ens donaren a conèixer el pla d'actuació arqueològica a la ciutat de Lleida –*Ilerda: fonts i arqueologia d'una ciutat oculta*– i l'escriptor Josep Vallverdú, amb *El món clàssic, menú literari*, ens oferí una sinopsi diacrònica de la seva obra, de profunda inspiració i temàtica grecolatines, com confessà el mateix autor: "en la meua producció narrativa sovint s'hi rastrejava el solc del món greco-llatí, i com que aquesta narrativa en gran mesura ha anat destinada als lectors joves, el material en qüestió esdevenia potencialment i indirecta una eina pedagògica. No debades el món clàssic, en els seus vessants meravellosos, èpics i fantàstics, ja siguin exemplificats per mitologia, història, poesia o per costums, esdevé allò que tradicionalment coneixíem com 'centre d'interès' en una classe escolar. I ha estat demostrat que engresca els joves si els professors presenten el plat amb un xic de gràcia"¹². Menció especial mereix la taula rodona dedicada a les noves tecnologies aplicades a les llengües clàssiques, la qual despertà un gran interès entre els assistents i comptà amb notables aportacions. Aquesta vegada es representaren les *Bacants* d'Eurípides a càrrec del Grup de Teatre Mènades de Sabadell i no faltà una visita a la Seu.

16. Prenent com a lema *Artes ad humanitatem*, paraules amb què Ciceró compendia els sabers diversos que afaïçonen l'ésser humà, la Secció Catalana de la SEEC va celebrar, del 22 al 24 d'octubre de 2009,

¹² VALVERDÚ (2007) 111.

el setzè –el darrer, ara per ara– simposi novament a la ciutat de Tarragona, on la presència romana és més que palesa. No obstant això, les sessions científiques del Simposi van desenvolupar-se en un marc nou, les instal·lacions recentment estrenades del Campus Catalunya de la Universitat Rovira i Virgili. En aquest fòrum tan idoni van tenir lloc, en el marc de la recerca més recent i actual tant en literatura com en lingüística, arqueologia i tradició clàssica, diverses sessions científiques al voltant de les ponències dels professors, de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, Emilio Suárez de la Torre (*Aprender y vivir el mito: educación del individuo y formación del ciudadano en la Antigua Grecia*), de Vicente Cristóbal López de la Complutense (*La leyenda de Troya en la poesía de Catulo*) i de la directora de l'ICAC, la professora de la UAB, Isabel Rodà de Llanza (*L'ús de la imatge a Grècia i Roma*).

La discussió sobre els canvis que el nou batxillerat i l'espai europeu suposen en l'ensenyament de les llengües clàssiques i el seu llegat cultural va ser el tema central de la taula rodona sobre *Què i com en l'ensenyament del llatí i del grec avui: batxillerat LOE i EEES*, moderada per Pilar Gómez Cardó, professora de la UB i coordinadora de les PAU a Catalunya.

A les activitats més estrictament científiques i didàctiques s'hi van afegir altres més lúdiques com van ser la representació teatral de les *Farses Atel·lanes* –a càrrec de Zona Zàlata i l'Aula de Teatre de la Universitat Rovira i Virgili–, la visita arqueològica guiada als jaciments del Mèdol, al mausoleu de Centelles i a l'aqüeducte, i el concert de clausura, a càrrec de la soprano Laura Mejía Vaello –recentment llicenciada en Filologia Clàssica per la UB– acompanyada al piano pel professor de la UB, Ignasi-Xavier Adiego Lajara.

17. Hom pot concloure, a partir d'aquest fugaç record dels setze simposis, que en el decurs de poc més de quaranta anys els objectius que es proposà el seu fundador, el Dr. Josep Alsina Clota, s'han complert amb escreix.

Primer, els setze simposis, a excepció del sisè, s'han desenvolupat lluny del cap i casal, en diversos indrets de la geografia catalana que han permès la convivència i el diàleg entre els participants més enllà de les sessions estrictament científiques. Per a mi és motiu d'especial satisfacció que hagin estat les comarques tarragonines les que més

vegades han acollit els simposis de la Secció Catalana de la SEEC: fins a cinc vegades n'han estat amfitriones i, en tres ocasions, ha estat la ciutat de Tarragona, patrimoni de la humanitat, la que ha tingut el privilegi d'acollir en indrets diversos –Pretori, saló d'actes de Caixa Tarragona i Campus Catalunya de la Universitat Rovira i Virgili– la trobada periòdica de filòlegs clàssics catalans i d'altres contrades. Malgrat que no em correspongui a mi, no em puc estar de suggerir als futurs presidents la possibilitat de completar la presència als territoris de parla catalana amb l'organització de futurs simposis al País Valencià, conjuntament amb la Secció de València, a la Catalunya Nord i a l'Alguer.

Segon, els setze simposis han estat una oportunitat única de retrobar els companys de promoció que la vida ha portat per camins diversos, però que mai han estat oblidats, a més a més de facilitar el coneixement i l'apropament entre professors d'universitat i d'ensenyament secundari de diferents generacions, i la convivència amb estudiants que aspiren un dia a ser també docents i investigadors.

Tercer, els simposis ens han ofert la possibilitat de testimoniar l'agraïment i retre l'homenatge degut als nostres mestres –Virgilio Bejarano, Josep Alsina i Miquel Dolç–, dels quals ens ha correspost la gens fàcil tasca de prendre el relleu en el magisteri.

Quart, els simposis han tingut una temàtica de caràcter general o una temàtica específica, però sempre hi ha estat present la preocupació pels temes didàctics i per la situació que han viscut els nostres estudis al llarg d'aquests quaranta anys, mai satisfactòria, i en alguns moments crítica. Hem sobreviscut i estic segur que sobreviurem, ja que en els clàssics l'home trobarà sempre, si hi recorre, la resposta als interrogants que se li plantegin.

Cinquè, els setze simposis han romàs fidels al concepte de la *klassische Altertumswissenschaft*, l'estudi del món clàssic en el seu conjunt, sense limitar-se als aspectes merament filològics.

Sisè, grec i llatí han compartit protagonisme per igual, tant en l'àmbit participatiu com directiu, alternant-se en la presidència i en la responsabilitat organitzativa dels simposis, ja que ambdós constitueixen una unitat indissoluble.

Setè, els setze simposis han estat veritables fòrums de debat científic en l'àmbit de la ciència de l'antiguitat clàssica i de la seva influència en la civilització occidental.

Vuitè, les aportacions i les conclusions dels simposis s'han preservat mitjançant la publicació de les corresponents actes de les edicions, a excepció de dues que constitueixen un dissortat parèntesi en aquest llarg procés.

Novè, els simposis han estat sempre oberts a aportacions forànies, tant per iniciativa pròpia, com mitjançant la invitació a eminents filòlegs, que ens han recreat amb les seves exposicions.

Desè i darrer, hom pot afirmar que els setze simposis de la Secció Catalana de la SEEC constitueixen en bona part la història de la filologia clàssica a Catalunya durant els darrers quaranta anys. Tant de bo ho continuïn sent durant molts més.

APÈNDIX

Actas del I Simposio de la Sociedad Española de Estudios Clásicos (Sección de Barcelona). Ripoll, abril de 1968, a BIEH 2/2 (1968) [comunicacions de Filologia Grega sota el títol "Tragedia Clásica"].

Actas del I Simposio de la Sociedad Española de Estudios Clásicos (Sección de Barcelona. Ripoll, abril de 1968), a BIEH 3/1 (1969) [comunicacions de Filologia Grega sota el títol "Humanismo y Tradición Clásica"].

Actas del II Simposio de la Sociedad Española de Estudios Clásicos (Sección de Barcelona. Vilanova i la Geltrú, 14-17 de abril de 1970), a BIEH 4/2-5/1 (1970-1971) [comunicacions de Filologia Grega sota el títol "Grecia en el s. IV a.C."].

Roma en el siglo II. Barcelona, Ediciones de la Universidad de Barcelona, 1975. [comunicacions de Filologia Llatina del II Simposio de la Sociedad Española de Estudios Clásicos (Sección de Barcelona. Vilanova i la Geltrú, 14-17 de abril de 1970)].

Actas del III Simposio de la Sociedad Española de Estudios Clásicos (Sección de Barcelona. Tarragona, 12-14 de abril de 1973), a BIEH 7/1 (1973) [comunicacions de Filologia Grega].

Actas del III Simposio de la Sociedad Española de Estudios Clásicos (Sección de Barcelona. Tarragona, 12-14 de abril de 1973), a BIEH 7/2 (1973) [comunicacions de Filologia Llatina].

Actes del VIè Simposi d'Estudis Clàssics de la Secció Catalana de la SEEC (Barcelona, 11-13 de febrer de 1981). Barcelona, UB, Facultat de Filologia, 1983.

Los géneros literarios. Actes del VIIè Simposi d'Estudis Clàssics ([Sitges] 21-24 de març de 1983). Bellaterra, Secció Catalana-Servei de Publicacions de la UAB, 1985.

El teatre grec i romà. Actes del VIIIè Simposi d'Estudis Clàssics de la Secció Catalana de la SEEC (Reus, 23-25 d'abril de 1985). Barcelona, Secció Catalana de la SEEC, 1986.

FERRERES, L. (1991, ed.), *Treballs en honor de Virgilio Bejarano. Actes del IXè Simposi de la Secció Catalana de la SEEC (Sant Feliu de Guixols, 13-16 d'abril de 1988). Barcelona, Secció Catalana de la SEEC-Publicacions de la UB.*

ZARAGOZA, J.; GONZÁLEZ SENMARTÍ, A.; ARTIGAS, E. (1992, edd.), *Homenatge a Josep Alsina. Actes del Xè Simposi de la Secció Catalana de la SEEC (Tarragona, 28-30 de novembre de 1990). Tarragona, Secció Catalana de la SEEC-Diputació de Tarragona.*

PUIG RODRÍGUEZ-ESCALONA, M. (1996, ed.), *Tradició Clàssica. Actes de l'XI Simposi de la Secció Catalana de la SEEC (St. Julià de Lòria - La Seu d'Urgell, 20-23 d'octubre de 1993). Andorra la Vella, Ministeri d'Educació, Joventut i Esports.*

BOSCH, M.C.; FORNÉS, M.A. (1997, edd.), *Homenatge a Miquel Dolç. Actes del XII Simposi de la Secció Catalana i I de la Secció Balear de la SEEC (Palma, 1-4 de febrer de 1996). Palma de Mallorca, Conselleria d'Educació, Cultura i Esports. Govern Balear.*

ADIEGO, I.X. (1999, ed.), *Actes del XIIIè Simposi d'Estudis Clàssics de la Secció Catalana de la SEEC (Tortosa, abril de 1998). Tortosa, Ajuntament de Tortosa.*

USOBIAGA, B.; QUETGLAS, P.J. (2004, edd.), *Ciència, Didàctica i funció social dels estudis clàssics. Actes del XIV Simposi de la Secció Catalana de la SEEC (Vic 26-28 de setembre de 2002). Barcelona, Secció Catalana de la SEEC-PPU.*

DANÉS, J.; GILBERT, P. et al. (2007, edd.), *Estudis Clàssics: imposició, apologia o seducció? Actes del XV Simposi de la Secció Catalana de la SEEC (Lleida, 21-23 d'octubre de 2005). Lleida, Secció Catalana de la SEEC-Arts Gràfiques de la Diputació de Lleida.*